

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Класичного приватного університету
д.е.н., професору Трохимець О.І.

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора економічних наук, професора

Шапошникова Костянтина Сергійовича

на дисертаційну роботу **Голубєва Олександра Володимировича** на тему

**«Державне регулювання розвитку соціального підприємництва в
національній економіці»,**

подану на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність теми дисертаційної роботи

Соціальні проблеми є однією з нагальних тем сучасного суспільства, яка потребує розгляду не лише соціологічною, але й економічною наукою. Особливої актуальності тематика соціальних проблем здобуває в контексті соціальної та економічної напруженості в українському суспільстві. Звичайно, що соціальні проблеми не є явищем, яке винятково присутнє у кризовий період, але їх загострення та поширення відбувається саме в складних соціально-економічних умовах. Соціальні проблеми є складним та багатомірним явищем, що існувало завжди і не є феноменом лише сучасного світу. У різні періоди розвитку проявлялися різні соціальні проблеми загальносуспільного, групового та особистісного характеру, а головне – різні підходи до їх вирішення. Тому за сучасних умов підвищується вагомість багатоваріантності вирішення соціальних проблем, зокрема й активізацією соціального підприємництва.

Сфера соціального підприємництва за сучасних умов розвитку України динамічно зростає. Це актуалізує потребу розробки та впровадження науково-обґрунтованого управлінського інструментарію, зокрема, на рівні регулювання соціально-економічних процесів, конфігурація якого, своєю чергою, значною мірою зумовлена впливом сучасних тенденцій у соціальній сфері країни.

Теоретико-методичні та практичні аспекти регулювання соціальних процесів, питання появи та поширення соціального підприємництва відображені в роботах багатьох українських дослідників, водночас автором дисертації запропоновані та систематизовані нові науково-практичні рішення, спрямовані на формування сучасної моделі регулювання розвитку соціального підприємництва, актуалізацію та приведення у відповідність до викликів часу управлінського інструментарію, зокрема, в контексті стратегічних аспектів, моделей та механізмів комплексного та ефективного регулювання в соціальній сфері.

Тому, дисертаційна робота Голубєва Олександра Володимировича, в якій з урахуванням загальної теорії управління, міжнародного досвіду, узагальнення та аналізу практики функціонування суб'єктів підприємницької діяльності у соціальній сфері розроблено основи науково-практичного забезпечення державного регулювання розвитку соціального підприємництва в національній економіці, має науково-практичну значущість та є актуальною.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність та академічна доброчесність

Детальне ознайомлення з дисертацією та публікаціями Голубєва О.В. дає підстави зробити висновок, що отримані наукові результати є достатньо обґрунтованими та достовірними.

Обґрунтованість і достовірність основних наукових положень дисертації, результатів, висновків і рекомендацій автора підтверджується:

- застосуванням для вирішення завдань дисертації сучасних методів дослідження таких як: індукції і дедукції, діалектичний та методи наукової абстракції; методи статистичного аналізу; методи аналізу та синтезу; методи встановлення причинно-наслідкових зв'язків, концептуалізації, логічного узагальнення;

- широкою інформаційною базою досліджень, що містить наукові роботи та розробки українських і зарубіжних вчених та фахівців-практиків з проблематики державного регулювання, розвитку соціального підприємництва, регулювання підприємствами та підприємництвом у соціальній сфері, чинні закони і нормативно-правові акти, матеріали Інтернет-ресурсів, періодичних видань і міжнародних оглядів, дані Державної служби статистики України, звітні дані міжнародних організацій, зокрема, Світового банку, МВФ, UNCTAD тощо.

Дисертаційна робота Голубєва О.В. за змістом, сутністю, структурою та оформленням відповідає вимогам МОН України, містить анотацію, вступ, три розділи, висновки, перелік використаних джерел, додатки. Основний зміст роботи викладено на 240 сторінках. Дисертація містить 18 таблиць, 18 рисунків та 7 додатків. Дисертантом опрацьована достатня кількість літературних джерел (у першому розділі – 129 найменувань, у другому – 75 найменування, у третьому – 47 найменувань), що свідчить про наукову обґрунтованість та достовірність авторських висновків.

Дисертацію побудовано логічно, її структура спрямована на розкриття основних теоретико-методичних положень, висновків і рекомендацій, що характеризуються науковою новизною і відображають внесок автора у формування теоретичного базису та методико-прикладних положень щодо державного регулювання розвитку соціального підприємництва, врахуючи виклики і вимоги сучасної економічної ситуації та інституційного середовища.

Висновки і рекомендації логічно випливають із виконаних досліджень та підтверджуються довідками щодо впровадження результатів дисертації у практичну, науково-дослідну діяльність та довідками щодо впровадження

результатів дисертації у навчальний процес Класичного приватного університету.

Порушень академічної доброчесності у дисертації не виявлено. У дисертаційній роботі наявні посилання на джерела використаної інформації з дотримання норм законодавства про авторське право.

Основні наукові результати та новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Ознайомлення з дисертаційною роботою і опублікованими працями Голубева Олександра Володимировича дає підстави стверджувати, що автором застосовано ряд оригінальних підходів до розробки та обґрунтування теоретичного базису, методологічних положень і практичних рекомендацій щодо державного регулювання стосовно розвитку соціального підприємництва в сучасних умовах, а до найбільш вагомих здобутків, які дають змогу підтвердити наукову новизну можна віднести такі наукові положення:

– обґрунтовано науково-практичний підхід до формування моделі державного регулювання розвитку соціального підприємництва, в основу якого покладено вектори регуляторного впливу щодо запобігання поширення негативних наслідків соціальних проблем та застосування заходів комплексної підтримки розвитку соціального підприємництва. Цей підхід комплексно враховує специфіку функціонування соціального підприємництва, стратегічні пріоритети його розвитку та умови інституційного середовища (п. 3.2);

– розроблено методичний підхід до обчислення агрегованих індикаторів соціальної стабільності та соціальної вразливості в країні, що дає змогу кількісно вимірювати соціальні процеси на основі міжнародних індексів та релевантних показників перебігу соціального розвитку в країні. Зазначений підхід забезпечує можливість виявлення реального характеру врегулювання соціальних проблем, що шляхом застосування практичних заходів

регулювання розвитку соціального підприємництва пришвидшують їх вирішення в національній економіці (п. 3.1);

– розкрито зв'язок між станом регулювання соціальних процесів та організаційно-правовими й інституційними чинниками появи та поширення соціальних проблем (п. 1.1). Таке наукове бачення сформувало основу конкретизації пропозицій (с. 230-233, 244-245) для формування сприятливих умов розвитку підприємницької діяльності у соціальній сфері на основі імплементації кращих практик, узагальненого світового досвіду у п. 2.2;

– поглиблено понятійне поле теорії економіки та управління національним господарством, пов'язаний з соціальним підприємництвом. Запропоновано розгляд природи даного феномену розкривати з усвідомлення динаміки появи та важливості вирішення соціальних проблем (п. 1.1). Такий погляд забезпечуватиме розпізнавання соціального підприємництва серед інших можливих варіантів діяльності в соціальній сфері (с. 74), що сприятиме удосконаленню державного регулювання в соціальній сфері. Обґрунтовано авторський підхід до трактування поняття «соціальне підприємство» та уточнення суміжним з ним важливих дефініцій щодо регулювання, зокрема «державне регулювання соціального підприємства» (с. 83), «потенціал соціального підприємства» (с. 149-150);

– розвинуті науково-методичні засади комплексного дослідження соціальних процесів на рівні країни, що виявилися в розробленій типології моделей та стратегій регулювання розвитку соціального підприємства (с. 195-197, с. 200-206, с. 209-211). Застосування авторської наукової позиції сприятиме здатності уніфікувати форми вирішення соціальних проблем, конкретизації моделі регулювання розвитку соціального підприємства, розробленні стратегій розвитку соціального підприємства з позицій державної участі у процесі забезпечення регулювання розвитку соціального підприємства.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях

За темою дисертації опубліковано 11 наукових праць загальним обсягом 5,28 друк. арк. (з яких 3,32 друк. арк належить особисто автору), у тому числі: 1 публікація у колективній монографії; 5 статей у наукових фахових виданнях України (з яких 3 одноосібні, а 1 включена до міжнародної наукометричної бази Emerging Sources Citation Index (ESCI) by Web of Science; 5 публікацій у збірниках за матеріалами міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Основні положення і результати дисертації доповідалися на 5 науково-практичних конференціях.

Публікації достатньою мірою розкривають основний зміст дисертації, повністю висвітлюють новизну наукових результатів. Публікації відповідають встановленим вимогам, в них визначено наукові завдання, методи їх вирішення й описано отримані наукові результати. На захист дисертації виносяться виключно особисті розробки Голубєва О. В.

Кількість, обсяг і якість друкованих праць надають здобувачеві право публічного захисту дисертації.

Значущість результатів дослідження для науки і практики

Результати проведеного дослідження у сукупності вирішують важливе наукове завдання щодо розробки нових теоретико-методичних підходів до державного регулювання розвитку соціального підприємництва.

Наукова цінність поданої до захисту дисертаційної роботи визначається поглибленням теоретичних, науково-методичних засад державного регулювання розвитку соціального підприємництва в національній економіці та розроблення практичних рекомендацій щодо забезпечення дієвості основних інструментів його підтримки та стимулювання розвитку у сучасних умовах.

Значна кількість та різноплановість практичних результатів наукового дослідження свідчать про його комплексність та вагомість одержаних результатів.

Відповідність дисертації встановленим вимогам, оцінка мови та оформлення

Дисертаційна робота Голубєва О. В. на тему «Державне регулювання розвитку соціального підприємництва в національній економіці» є кваліфікованою науковою працею, виконаною особисто дисертантом, відзначається елементами наукової новизни і містить цінні теоретичні та науково-практичні висновки й рекомендації.

Робота написана українською мовою, з дотриманням наукового стилю викладання матеріалу. Тексту рукопису притаманна логічність викладення матеріалу, цілісність та пов'язаність. Термінологія дисертаційної роботи є загальноновизнаною науковою. За змістом, структурою та оформленням робота відповідає вимогам МОН України до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Дискусійні моменти та зауваження до роботи

У цілому високо оцінюючи результати дисертаційної роботи Голубєва О. В., варто зазначити, що вона містить ряд положень, які мають дискусійний характер, а також потребують подальшої деталізації, зокрема:

1. У першому розділі дисертаційної роботи (п. 1.1), надаючи характеристику основним критеріям соціального підприємництва (стор. 61-70), автор мало приділяє увагу розкриттю сутності соціального підприємства, яке використовується у тексті дисертації при розкритті особливостей регулювання (п. 1.3), та аналізі функціонування соціальних підприємств в Україні (п. 2.2) поряд з соціальним підприємництвом. Вважаємо, що автору варто було б більш детально розкрити аспекти взаємозв'язку між цими поняттями, оскільки не зрозуміло чи автор їх розмежовує, чи вважає

синонімами при вирішенні соціальних проблем населення, спираючись на аналіз досвіду регулювання закордонних підприємств.

2. У другому розділі дисертаційної роботи (п. 2.1), при систематизації світового досвіду реалізації соціального підприємництва та функціонування соціальних підприємств й визначення особливостей нормативно-правового регулювання в окремих країнах, автору бажано було б приділити увагу опису діяльності державних органів, сферою повноважень яких є регулювання діяльності соціального підприємництва та надати опис основних інструментів, якими вони керуються при здійсненні такого регулювання.

3. Робота була б посилена за систематизації основних інструментів державного регулювання, які використовують розвинені країни для стимулювання розвитку соціальних підприємств, а також конкретизації заходів підтримки соціального підприємництва в цілому у другому розділі дисертаційної роботи (п. 2.1).

4. У роботі при виділенні особливостей регулювання соціального підприємництва з огляду на вирішення соціальних проблем шляхом встановлення для них преференцій (с. 67-68) автором акцентується на важливості створення інституційного середовища, сприяти розвитку та одночасно обмежувати зловживання соціальними підприємцями такими преференціями (п.2.2). Проте, така позиція мала би бути конкретизованою у п. 3.3. при визначенні відповідних заходів регулювання розвитку соціального підприємництва в Україні.

5. У третьому розділі дисертаційної роботи (п. 3.3, с. 243-245) автором пропонується механізм регулювання забезпечення розвитку соціального підприємництва з використанням державно-приватного партнерства у вигляді комплексу взаємопов'язаних структурних елементів (рис. 3.7). Автор акцентує, що таким механізмом буде реалізована партнерська модель регулювання, яка за результатами застосування запропонованої у п.2.1 роботи методики є доцільною для запровадження в національній економіці. Проте,

для посилення подібного висновку, автору бажано було б розкрити аспект практичної значущості розробленого механізму.

У цілому зазначені дискусійні моменти не знижують наукової та практичної цінності проведеного дослідження і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, до того ж окремі з них можуть бути враховані в подальшій науковій роботі автора.

Загальний висновок щодо відповідності дисертаційної роботи встановленим вимогам

Дисертація Голубєва Олександра Володимировича є самостійно виконаною, завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що, у сукупності, вирішують актуальне наукове завдання, яке полягає у поглибленні теоретичних, науково-методичних засад державного регулювання розвитку соціального підприємництва в національній економіці та розробленні практичних рекомендацій щодо забезпечення дієвості основних інструментів його підтримки та стимулювання у сучасних умовах.

Зміст дисертаційної роботи відповідає обраній темі, забезпечує досягнення поставленої мети і завдань дослідження. Оформлення дисертації та анотації відповідають встановленим вимогам. Дисертаційну роботу відрізняє логічність викладення матеріалу, єдність змісту, доречне використання аналітичних даних, які підтверджують результати дослідження. Анотація дисертації повною мірою розкриває її основні положення та відображає зміст і структуру роботи.

Високий науково-теоретичний рівень, аргументованість і достовірність отриманих висновків, наукова новизна, теоретико-методичне і практичне значення роботи дають підстави для висновку, що дисертаційна робота «Державне регулювання розвитку соціального підприємництва в національній економіці» за формальними та змістовними ознаками відповідає вимогам нормативних документів до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії

(зокрема, наказу МОН України №40 від 12.07.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та постанові КМУ №44 від 12.01.2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» із змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ №341 від 21.03.2022 р., а її автор – Голубев Олександр Володимирович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

доктор економічних наук, професор,
Заслужений діяч науки і техніки України,
начальник відділу науково-дослідної роботи
та атестації наукових кадрів

ДНУ "Інститут модернізації змісту освіти"

МОН України

Костянтин ШАПОШНИКОВ